

KO'RISHDA NUQSONI BOR O'QUVCHILARDA FORTEPIANO IJRO ETISH MAHORATINI OSHIRISH TEXNIKASINI RIVOJLANTIRISH USULLARI

Toshpo'lotova Zarinabegim O'tkurbek qizi,

Buxoro davlat pedagogika instituti 70111301- Musiqa ta'limi va san'at mutaxassisligi magistranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada ko'rish qobiliyati cheklangan bolalar uchun fortepiano texnikasini rivojlantirish usullari tahlil qilinadi. Gammalar, arpedjio, etiyudlar, ritm va dinamikani rivojlantirishga qaratilgan maxsus mashqlar bolalarning texnik mahoratini va ijodiy qobiliyatlarini oshirishga yordam beradi. Shuningdek, musiqa orqali his-tuyg'ularni ifoda qilish, o'z-o'zini ifoda etish va ijtimoiy adaptatsiya jarayonlarini yaxshilash mumkinligi ko'rsatiladi. Ushbu maqolada ko'rishda nuqsoni bor o'quvchilar uchun individual yondashuv, audio va taktil usullar, Brayl notalaridan foydalanish hamda musiqa terapiyasining ahamiyati haqida batafsil ma'lumotlar keltirilgan..

Kalit so'zlari: fortepiano texnikasi, etiyudlar, gamma va arpedjio, ritm, dinamika, taktil hislar, musiqa terapiyasi, korreksion metodlar.

Kirish

Ko'rishda nuqsoni bor o'quvchilarni fortepianoda o'qitish jarayoni nafaqat ijodiy rivojlanish, balki psixologik va ijtimoiy adaptatsiyaning muhim omili hisoblanadi. Bunday o'quvchilar uchun fortepiano ijrosini rivojlantirish juda muhimdir, chunki bu jarayonda ular nafaqat motorika va audiotasavvurlarini oshiradi, balki his-tuyg'ularni ifodalash va ijodiy imkoniyatlarini kengaytirish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Ushbu maqolada mazkur o'quvchilar uchun fortepiano texnikasini rivojlantirish metodlari, korreksion-pedagogik yondashuvlar va musiqa terapiyasi imkoniyatlari tahlil qilinadi.

Asosiy qism. Forteplano ijrosini o'zlashtirish uzluksiz va tizimli mashqlarni talab qiladi. Bunda asosiy e'tibor quyidagi tamoyillarga qaratiladi:

Qo'l muskullarini rivojlantirish – barmoqlar harakatchanligini oshirish uchun maxsus gimnastik va motorika mashqlari muhim ahamiyat kasb etadi. Bu mashqlar pianinoda yoki boshqa musiqa asboblari bilan o'ynashni o'rganayotgan o'quvchilar uchun zarur bo'lib, ularning barmoq muskullarini mustahkamlash, tezkor va aniq harakatlarni bajarish qobiliyatini oshirishga yordam beradi. Bunday mashqlar orasida qo'l panjalari bilan turli ob'ektlarni ushlab turish, ularni bosish, tekis va yumshoq harakatlar qilish kabi vazifalarni bajarish joy olgan.

Taktil hislarini kuchaytirish – klavishalarni sezish qobiliyatini oshirish orqali notalarni tushunish qobiliyatini rivojlantirishda muhimdir. Muhim jihatlardan biri – o'quvchilarning musiqa asboblari bilan muloqotini kuchaytirish, ularni klavishalarning materialini, tugmachalarning harakatini his qilishga o'rgatishdir. Bu mashqlar nafaqat musiqa ijrosini osonlashtiradi, balki o'quvchilarning taktil hislarini ham sezilarli darajada yaxshilaydi.

Ritm va tempni saqlash – metroritmik barqarorlikka erishish uchun maxsus mashg'ulotlar o'tkazish talab etiladi. Muzo'ka ijrosida aniq ritmni ushlab turish juda muhim, chunki bu ijroning ravonligini ta'minlaydi. Bolalarni ritmga o'rgatish uchun qo'l chapak chalish, odim tashlash, turli jismlarning tovushlarini eshitish va ularni takrorlash kabi mashqlar samarali hisoblanadi. Bunda

metronom yordamida ishlash ham foydali bo'lib, u o'quvchilarga tempni sezish va saqlash ko'nikmasini rivojlantirishga yordam beradi.

Dinamika va artikulyatsiya – musiqa ijrosida his-tuyg'ularni ifoda etishda muhim rol o'ynaydi. Muza'kaning kuchli va yumshoq o'rinlarini farqlay olish, ularni to'g'ri ijro etish orqali o'quvchilar musiqaning ma'nolarini chuqurroq his qilishadi. Bunda nafas olish, qo'l va barmoq harakatlarining muvofiqligi, ovoz kuchini nazorat qilish kabi mashqlar amalga oshiriladi. Shuningdek, dinamika vositasida musiqa orqali his-tuyg'ularni etkazishni o'rganish ijodiy salohiyatni oshirishga yordam beradi.

Obrazli tafakkurni rivojlantirish – musiqa orqali o'quvchilarning ijodiy tafakkurini boyitishning samarali usullaridan biridir. Bolalar musiqa orqali turli obrazlarni tasavvur qilib, ularni his qilish imkoniga ega bo'ladilar. Musiqa tinglash, u haqida fikr yuritish, uni boshqa san'at turlari bilan bog'lash kabi mashg'ulotlar obrazli tafakkurni rivojlantirishga xizmat qiladi. Shuningdek, o'quvchilarga musiqaning turli holatlarini tasvirlash, notalarni ranglar bilan bog'lash yoki musiqa orqali hikoya tuzish kabi ijodiy faoliyatlar taklif etilishi mumkin.

Ushbu mashg'ulotlar o'quvchilarning umumiy musiqa savodxonligini oshirishga, ijodiy qobiliyatlarini kuchaytirishga va ularning hissiy dunyosini boyitishga xizmat qiladi.

Gammalar va arpedjiolar fortepiano texnikasining asosiy tarkibiy qismi bo'lib, ular nafaqat qo'l motorikasini rivojlantirish, balki ijro malakasini shakllantirishda ham katta ahamiyatga ega. Bu mashqlar qo'l motorikasini rivojlantirish va harakatchanlikni oshirish, har bir barmoqning mustaqil harakatini mustahkamlash, temp, ritm va dinamikani sezish qobiliyatini kuchaytirish, qo'llarning sinxron harakat qilishini ta'minlash, muayyan musiqa parchalarini ijro etishda tezkorlik va aniqlikni oshirish, his-tuyg'ularni ifoda qilish malakasini shakllantirish kabi samaralarni beradi.

Gamma va arpedjio mashqlari o'quvchilarda musiqaning turli kayfiyatlarini his qilishga yordam beradi. Masalan, major gammalar kuylash jarayonida shodlik va iliqlik tuyg'usini bersa, minor gammalar musiqaga ma'lum bir qayg'uli yoki mulohazakor ruhni qo'shishi mumkin. Shuning uchun o'quvchilarga turli xil xarakterdagi gammalarni o'rgatish ularning musiqa orqali kayfiyatni anglash qobiliyatini oshiradi.

Etiyudlar fortepiano ijrosida texnik mahoratini rivojlantirishning muhim qismi hisoblanadi. Ular o'quvchilarga barmoqlarning kuchli va aniq harakat qilishini ta'minlash, har bir barmoqni mustaqil harakatlantirish va chap hamda o'ng qo'llar o'rtasida muvofiqlikni ta'minlash, muayyan texnika muammolariga yo'naltirilgan maxsus mashqlarni bajarishga yordam beradi.

Charlz L. Xanon etiyudlari mashhur bo'lib, ular barmoqlarning mustahkamligini va tezkorligini oshirish uchun mo'ljallangan. Shuningdek, Cherni va Moshkovskiy kabi bastakorlarning etiyudlari ham o'quvchilar uchun qo'llanilib, ular mukammal ijro mahoratini rivojlantirishda foydali bo'ladi.

Ritm va dinamika fortepiano ijrosida muhim rol o'ynaydi. Bunda o'quvchilarga ritm va metrni his qilish uchun maxsus mashqlar beriladi, metronomdan foydalanish orqali ritm barqarorligi ta'minlanadi, dinamika nazorati bo'yicha musiqa parchalari ijro etiladi, turli temp va dinamika elementlari qo'llanilishi orqali musiqaning xarakterini ifoda etish malakasi shakllantiriladi.

Bu mashqlar o'quvchilarga musiqaning hissiy jihatlarini anglash va ularni ijro jarayonida aks ettirish imkonini beradi.

Ko'rish qobiliyati cheklangan o'quvchilarga fortepiano o'rgatishda individual yondashuv va maxsus korreksion usullar qo'llaniladi. Bunda pedagog:

- o'quvchining shaxsiy ehtiyojlarini o'rganib chiqadi va individual dastur ishlab chiqadi;
- mashg'ulotlarni audio va taktil ma'lumotlar bilan boyitadi, ya'ni tovush orqali yo'l-yo'riq ko'rsatish va qo'l harakatlarini taktil usulda o'rgatish metodlaridan foydalanadi;
- harfli va notali brayl sistemasini qo'llash orqali notalarni tushunish va yodlashni osonlashtiradi;

- qo'l harakatlarini tekshirish va nazorat qilish uchun maxsus taktil mashqlarni joriy etadi.

Bu usullar orqali ko'rish qobiliyati cheklangan o'quvchilar ham fortepianoda mukammal ijro etish imkoniga ega bo'ladilar.

Musiqqa terapiyasi ko'rish qobiliyati cheklangan o'quvchilar uchun nafaqat ta'limiy, balki ruhiy jihatdan ham katta ahamiyatga ega. Musiqqa ularga:

- ✓ Emotsional holatini yaxshilashga;
- ✓ Munosabat va muloqot qobiliyatini oshirishga;
- ✓ His-tuyg'ularni erkin ifoda qilishga yordam beradi.

Mutaxassislar tomonidan maxsus tuzilgan musiqqa mashg'ulotlari o'quvchilarga ijodiy va ijtimoiy qobiliyatlarini rivojlantirish imkonini beradi. Shu bilan birga, fortepiano o'yini orqali motorika va diqqatni rivojlantirishga ham e'tibor qaratiladi.

To'g'ri tanlangan uslub va mashqlar orqali, fortepiano o'rgatish jarayonida nafaqat texnik mahorati, balki o'quvchilarning ijtimoiy, psixologik va ijodiy salohiyatini ham rivojlantirish mumkin. Bu esa ularga nafaqat musiqiy bilim berish, balki kelajakda mustaqil ravishda ijod qilish, hayotda o'z o'rnini topish uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

Xulosa. Forteplano texnikasini rivojlantirish jarayoni ko'rish qobiliyati cheklangan o'quvchilar uchun nafaqat ijodiy faoliyat, balki shaxsiy va ijtimoiy rivojlanish vositasi ham hisoblanadi. Mashg'ulotlarda maxsus metodikalardan foydalanish, o'quvchilarni his-tuyg'ularini ifoda etishga o'rgatish va korreksion yondashuvlar ularning muvaffaqiyatini ta'minlaydi. Pedagoglar o'quvchilarning ehtiyojlarini hisobga olgan holda, ularning texnik mahoratini rivojlantirish uchun individual dasturlar ishlab chiqishlari lozim. Forteplano ijrosi orqali o'quvchilar nafaqat musiqqa ijrosini o'rganadilar, balki o'zlarini to'liq anglash va ijtimoiy hayotga integratsiya qilish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Жураев Б. Т. Деятельность педагога по гуманизации учебно-воспитательного процесса //Научные школы. Молодежь в науке и культуре XXI в.: материалы междунар. науч.-творч. форума. – 2017. – Т. 31.

2. Muzaffarova X. Ko'rishida nuqsoni bo'lgan bolalar bilan olib boriladigan korreksion ish xususiyatlari //Журнал Педагогики и психологии в современном образовании. – 2022. – Т. 2. – №. 5.

3. Насритдинова М. Муסיқа таълими орқали ривожланишида соғлом болалардан ортда қолган болаларни соғломлаштиришнинг педагогик тизимини такомиллаштиришга доир тажриба-синов ишлари натижалари //Science and innovation. – 2022. – Т. 1. – №. 1. – С. 538-549.

4. Кручинина Е. А. Развитие фортепианной техники у учащихся на уроках фортепиано в ДМШ и ДШИ. – 2023.

5. Строкова Н. В. Развитие эмоционального восприятия у учащихся с нарушением зрения на занятиях фортепиано //Царскосельские чтения. – 2013. – Т. 1. – №. XVII. – С. 257-261.

6. Савина Е. Г., Лоткова В. А. Формирование исполнительских навыков игры на фортепиано у обучающихся с ограниченными возможностями здоровья по зрению //Музыкальное искусство и образование. – 2023. – Т. 11. – №. 3. – С. 109-128.

7. Смирнов А. А. Непрерывное инклюзивное музыкальное образование //Среднее профессиональное образование. – 2017. – №. 11. – С. 47-54.

8. Yorievna U. M. R., Karimovna N. N. Innovative approach to the development of musical abilities in children with disabilities health opportunities //Проблемы педагогики. – 2020. – №. 2 (47). – С. 40-41.